

mario soldati:

Ariciul

Când ploua cu găleata în august și în septembrie, n-aveam nici cea mai mică îndoială, o sa fie un octombrie superb, spuneam: uite, se apropie Sărbătoarea Tuturor Sfinților și eu sunt încă aici, printre măslinii, pinii și stejarii care încununează vârful stâncos din Treggiano, într-o casă pregătită doar ca reședință de vară. Sunt încă aici: în fiecare dimineață, imediat ce mi-am terminat lucrul, fac patru pași și mă trezesc în plină pădure; îmi pun o pălărie de paie: întins la soare, pe un șezlong, citesc ziarele; apoi, mă îmbăiez aruncându-mă de pe stânci în marea rece, dar nu înghețată; mai apoi, micul dejun în aer liber, îmbrăcat doar cu un tricou; și mai apoi, mai apoi mă prefac că sunt un proprietar și cultiv măslini, pregătindu-mă să fac ulei, la fel ca prietenul meu Cesare Gárboli. Mă prefac, da: dar nu în fața altor persoane. Ceilalți știu bine că nu sunt proprietarul a nimic. Mă prefac doar în fața mea. Pentru mine însumi. E o iluzie, în fine. Ba chiar un joc. Dar un joc care mă distrează dincolo de orice limite, mă costă mult mai puțin decât o seară la Sanremo sau Montecarlo și care durează, în orice caz, cu mult mai mult.

Înainte de a învăța lucrurile, am învățat cuvintele: a tescui, musculiță de ulei, tuburi demontabile de aspirat ulei, ramurile nefolositoare, vlăstarii... cuvinte pe care le auzeam pentru prima oară și care mă umpleau de bucurie, fără să înțeleg încă bine semnificația lor. Până când, în sfârșit, am trecut la acțiune.

Din toamnă, mi se spune, din toamnă măsura de prevedere principală a cultivatorului de măslini este aceea de a curăța bine terenul de sub pomi, astfel încât să nu fie imposibilă recoltarea după aceea.

Trebuia ca eu, mai întâi de toate, să cosesc iarba înaltă, tufișurile, florile, rugii de mure de pe mica plantație de măslini din jurul casei. Și-n casă e, da, un băiat destoinic pe care-l cunosc de atâta timp și care-o face un pic pe paznicul pentru mine. E de-al locului și știe tot despre măslini. Dar lucrează ca muncitor pe șantierul naval din Spezia: ar putea să se ocupe de cosit doar în orele sale libere, care sunt prea puține, mai ales dacă vreau să profit de timpul ăsta superb și să termin totul înainte să înceapă să plouă. Așa că am căutat pe altcineva: și, în jocul sau capriciul meu de cultivator de măslini imaginar, m-am găsit în fața unei dificultăți cu totul neașteptate. Și ce, sunt nebun? Să cosesc iarba? Prin părțile astea nu mai e nimeni dispus la munci de felul ăsta!

În Versalia, care se află în apropiere, sau în Lucchesia e diferit. Acolo, cultivarea e, cum se spune astăzi cu un cuvânt la modă,

extensivă: producția de ulei e industrializată. Aici, nu. Aici, în ciuda solemnului podiș și a coastelor abrupte de pe Montemarcello, parte extremă a promontoriilor ligure, fiind, întotdeauna și în întregimea lor, acoperite de măslini, aici uleiul, care pentru secole a fost principala resursă economică și viața însăși a regiunii, nu se mai face: sau se face puțin și prost. Măslinii sunt toți bolnavi: viermele sau musca, în funcție de an. Nu folosește la nimic dacă un oarecare inimos, cum de exemplu aș fi eu, se apucă să combată boala asta. Dezinsecția, ca să fii eficient, trebuie să fie adoptată de toți proprietarii: se poate face cu ajutorul elicopterelor, cum am auzit că s-a făcut de curând, și cu succes total, în Sardinia. De asta m-am și resemnat deja: alea două sau trei chintale de ulei pe care o să le obțin, dacă o să le obțin, or să fie naturale, dar cu siguranță n-or să fie de primă calitate. Și acum înțeleg chiar foarte bine de ce înțeleapta stăpână a casei mi i-a cedat cu unica condiție ca eu să mă gândesc, în iarna asta, să le culeg și apoi, în primăvară, să fertilizez și să curăț pomii de ramuri...

Până una alta, problema era cositul!

Învârte-te și iar învârte-te, întreabă aici, întreabă acolo, până la urmă mi-a surâs și mie norocul un pic: am dibuit două ființe extraordinare, doi frați tineri din Biassa, ciudat orașel medieval din creierul munților, pe versantul opus de Cinque Terre. Biassa e astăzi unit cu Spezia din cauza comodității noii, marii străzi panoramice; dar, încă până cu câțiva ani în urmă, era celebră în zonă din cauza caracterului închis, capricios și, în același timp, neînfricat și loial al populației sale străvechi.

Terenul pe care vreau să-l văd cosit e foarte neregulat: șanțuri peste tot, ridicături, gropi și mușuroaie. Nu se poate lucra în picioare, cu coasa obișnuită, coasa așa cum și-o imaginează cineva și așa cum mi-o imagineam și eu, până în ultimul moment.

Trebuie muncit în genunchi, înaintând îngenunchiat aici și acolo pe toată pajiștea: folosind o seceră și smulgând cu mâna chiar sau măcar ajutându-te cu stânga, cu care se adună încet încet iarba în mici buchete și apoi se pun grămadă.

Cei doi frați vin în fiecare dimineață de la Biassa cu triciclu. Muncesc repede, siguri pe ei, neobosiți, întotdeauna cu bustul gol. Între timp, fumează fără întrerupere, de la opt la prânz și de la unu la patru: în ora de pauză coboară pe stânci, pe malul mării, și mănâncă un pic de pâine cu brânză.

În principiu mă gândeam că, din cauza unei anumite timidități, scoteau țigările și și le aprindeau de fiecare dată când mă vedeau ieșind în pragul casei, apropiindu-mă apoi încet. Un fel de timiditate nedemnă, ce era în

armonic cu tot ceea ce auzisem despre locuitorii din Biassa și, cu aceeași expresie între amenințător și amabil, privirile cu care cei doi frați răspundeau la atenția mea plină de curiozitate: ca și cum, fumând, ar fi vădit să mă facă să înțeleg că da, acceptau să lucreze pentru mine și să fie plătiți, dar că considerau întotdeauna extrem de liberă că, în definitiv, munceau mai mult ca ori ca să facă gimnastică și ca să-mi facă plăcere: asta pentru că eram un prieten.

Numai că, curând, a trebuit să-mi schimb părerea. În indiferent ce moment apăream plantația de măslini: fie ieșind din casă și urcându-mă pe stânci pe partea dinspre mare, sau întorcându-mă din sat și ieșind mă, pe neașteptate, fără să fac niciun zgomot, de după colțul zidului care mă ascundea mai înainte: în orice moment îi găseam cu țigara aprinsă în gură.

Ce fumau? Normal, cele mai tari c toate țigările noastre: Alfa. Muncind așa, totdeauna cocoșați și aplecați în față probabil că respirau tutunul mult mai profund mai lung decât unul în poziție de dreapta. Echivala cu a fuma de două sau chiar de trei ori mai mult.

Nu le-am ascuns uimirea mea. Mi-răspuns că fără să fumeze, fără să fumeze întotdeauna - întotdeauna, nu sunt capabili să muncească. Și trabucurile, întreb eu, ar fura Sigur! Trabucurile ar fi chiar mai bune. De ce costă mai mult. Așa că le-am făcut cad patru cutii de țigări de foi de Brissago. S-a pus imediat pe fumat. Înainte de a se li seara, le terminaseră. În câteva ore, douăzeci de țigări de foi de căciulă!

Cei doi frați din Biassa sunt, din punct de vedere fizic, două miracole. Cel mai mare treizeci și cinci de ani, înalt unu optzeci și chiar puțin mai mult. Celălalt, douăzeci și șapte de ani, înalt de unu optzeci. Amândoi bruneți, extrem de slabi: dar cu pielea bombată într-un mod de-a dreptul monstruos și cu mușchii dezvoltati ca cei ai contorștii niștilor sau ai acrobaților. Bicepsii sunt și simpli ca niște mingi.

Vorbesc puțin, lent, între jenă și solemnitate, cu voce cavernoasă. Primul e căsătorit și are doi copii. Obrajii supti, privirea dușină și inteligentă, are aerul unui om care a făcut întotdeauna efort și care își iubeste sălbat casa și familia. Lucrează la serviciul salubritate din Lerici; și acum, că turiștii plecat, are ceva mai mult timp liber.

Celălalt a făcut pe soldatul la vânătorii munte. Apoi s-a dus la Castello, să facă școală ca să devină pădurar. Cursul dur doar șase luni. Dar el, după o săptămână plecat și s-a întors acasă. A plecat apoi

Născut la Torino în 1907, Mario Soldati este considerat de critică drept criitorul cel mai cosmopolit al începutului de secol XX, maniera sa narativă fiind legată întotdeauna de universal: mecanismele prin intermediul cărora se articulează acțiunile umane sunt supuse unor anumite mișcări intrinseci naturii lucrurilor, așa cum afirma Carlo Fruttero într-un articol din 2003 în care îl compara pe Georges Simenon cu Soldati; referindu-se la acesta din urmă, adaugă: „vizual și, de multe ori, vizionar, ca cel ce are privirea educată de artele figurative, știe să redea o tresărire a sufletului cu precizia de perspectivă a unui peisaj, așa cum știe să unească emoția umană cu descrierea unor obiecte neînsuflețite.“ Autor a zeci de volume de proză, regizor de film și scenarist, opera sa se caracterizează printr-o fină ironie și, mai ales, prin analiza psihologică de mare profunzime, printre cele mai reprezentative scrieri ale sale numărându-se *Adevărul asupra cazului Motta* (1937), *La cină cu comandantul* (1950), *Adevărul Silvestri* (1957), *Povestirile mareșalului* (1967), *Mireasa americană* (1977) și *Fereastra* (1991).

ranța: ca să lucreze la demolări în Paris și în vecinătate. A rămas acolo patru ani: până când, după un scandal și după ce a băgat în spital o jumătate de duzină de algerieni, și-a pierdut slujba și s-a întors în țară. Nu vorbește despre francezi cu simpatie: adică, de fapt, nici nu vorbește; și nu-și amintește, sau în preface că nu-și aduce aminte, nici măcar în singur cuvânt în franceză.

Acum stă acasă, cu maică-sa. Nu e căsătorit și, pentru moment, nici nu are intenția să se recreeze cu ziua, ce găsește. Și, împreună cu tatăl-sa, se ocupă de vița-de-vie și produce în în micuța proprietate din Tramonti.

Tramonti, care pe hartă apare și cu numele de Cantine di Biassa, e o localitate, nu mai degrabă un foarte ciudat sat format în căsuțe de piatră, unele izolate și altele grupate în grupuri mici, toate împrăștiate și scurse pe ici, pe colo prin vița-de-vie pe care o răsădită pe care cei din Biassa o au în afară de vârful muntelui, deasupra mării, spreiomaggiore. Până cu ore ca să urce muntele și apoi să coboare spre plantațiile lor de viță de vie din Tramonti.

Numele e extraordinar de potrivit și cu oăă înțelesuri: înseamnă „de dincolo de munte“ și mai înseamnă încă și apusul soarelui, pentru că panta abruptă de pământ clocotă, toată construită din terase cu ziduri scunde de piatră și îmbrăcată în vițe-de-vie dă exact spre sud-vest: de la amiază până la apus marea reflectă soarele ca o oglindă concavă imensă și aurită, pusă chiar acolo, drept în fața ei. E un efect al înclinării apei: după ce petreci un pic de timp în mijlocul viei, ai impresia că marea nu mai este jos, orizontală, ci în față, în sus, verticală ca un nețărnut zid albastru prin care, perpendicular, se scurge o dâră mare de aur chid ce reflectă.

Ieri de dimineață, sâmbătă, am întrerupt lucrul ca să mă duc să trimis o recomandată. Când mă întorceam acasă, să fi tot fost nesprezece și jumătate. Pe sub măslini, între rumul de acces și pădurea de stejari, cei doi frați coseau: ca de obicei, în genunchi, și cu gara în gură. Dar un pic mai încolo, în mod incredibil liber în acea zi de muncă sa de pe câmpier, era și paznicul: grebla iarba tăiată cu câteva zile înainte și-i dădea foc în grămezi.

Un băiat cam de douăzeci de ani: înalt, blond, cu pielea roșie, hazliu, bonom: de origine pe jumătate locală, pe jumătate canaveză. Opusul, în orice caz, al celor din Biassa.

„Domnule doctor“, mă cheamă el de departe imediat ce mă văzu cel mai mare

dintre cei doi frați: și-mi dau seama imediat, din tonul vocii sale, de o neobișnuită vivacitate. „Domnule doctor... ia uitai-vă ce am găsit aici... veniți să vedeți!“

Se apleacă deasupra unei cutii de carton (una din alea de ambalaj, pentru sticlele de bere) și scoate de acolo un arici ghemuit tot.

Mă apropii. Ariciul e viu, extrem de viu. Chiar dacă, pentru ca să-ți dai seama de asta, trebuie să-l ții în palme, să-l observi mult timp de aproape și să-l întorci cu burta-n sus. Între acele de pe cap și cele din coadă rămâne descoperit un spațiu mic. Uitându-mă bine-bine, se văd două lăbuțe și botșorul ascuțit. Ochiul îi ține închis-ferecați: așa cum fac copiii mici când se hotărăsc să se ascundă: nu văd nimic și se păcălesc singuri că nici ceilalți nu-i văd pe ei.

„Unde l-ai găsit?“

„În pădure, aici“ și mi-l ia din mâini, așezându-l cu delicatețe pe jos. Ariciul se deschide, se întinde. Încet-încet, cu greutate, cu pași tremurați și strâmbi, ca și cum faptul că se făcuse ghem l-ar fi anchilozat, începe să traverseze ulița. Bărbatul din Biassa îl prinde din nou și iar îl pune în cutie.

„Da-i ăla pe care l-am lăsat eu liber în pădure, iarna trecută!“, exclamă paznicul care, între timp, s-a apropiat și el. „Mănâncă șerpii, de aia l-am dus acolo!“ Tonul și fața paznicului mi se par, trebuie să mărturisesc, extrem de sincere.

„Foarte bine, bravo“, mormăie râzând, în schimb, vânătorul de munte „dacă era al tău acum ar fi fost de patru ori mai mare. Nu vezi că-i pui? O fi «fiul» ăluia, poate!“

Chiar că ariciul e foarte mic. Dar eu habar n-am care-s dimensiunile normale ale unui arici matur. Mă uit la paznic, care nu spune nimic: asta mă face să mă gândesc că vânătorul o fi având dreptate.

E un moment de liniște acum între noi: un moment de stângeneală. Și cum, în ultimele zile, am fi găsit doi șerpi în preajma casei, din care unul, poate, era o viperă, dacă e adevărat că aricii le omoară, mi-ar fi de folos. Dar al cui e ariciul? Al cui l-a găsit sau al proprietarului, în cazul ăsta al celui care a închiriat locul? Cunoștințele mele juridice nu-s mai profunde decât cele zoologice. Am impresia că o comoară găsită pe-un teren e a proprietarului, asta da: dar un animal?

Postul soldat, cu țigara între buze și cu

părul ciufulit pe frunte, se uită la noi râzând și, în cele din urmă, bombăne: „Mănâncă șerpi... dar și ei sunt buni de mâncat. Doar că trebuie să știi cum să-i gătești...“ Și evident că el știe cum. Și că are toate intențiile din lume să o facă.

O dorință neașteptată, trecătoare, rușinoasă mă copleșește, aceea de a gusta și cu din arici, de a-l gusta măcar o dată. De ce nu tocmai ăsta, găsit aici, pe terenul pentru care plătesc eu chirie?

„Am mâncat bursuc.“ zic eu, ezitând.

„Mda, și bursucul, mda...“, mârâie el, cu precizia celui care vorbește despre lucruri pe care le cunoaște perfect „dar ăsta e altceva... e mult, dar mult mai bun decât bursucul“ și mă fixează surâzător.

Ce trebuie să fac? Ce trebuie să zic ca să-i fac să-mi dea ariciul? Să spun că-i dreptul meu, asta nu, cu siguranță. Să le dau bani pentru el mi se pare ridicol. Să le cer să mi-l dăruiască și poate să mi-l și gătească? Și asta e mai mult decât ridicol: e un animal așa de mic, abia dacă ar ajunge pentru o porție...

Plin de nesiguranță, mă îndepărtez, intru în casă și mă apuc iar de lucru.

Un pic mai târziu, în sat sună clopotul de amiază. Aud pasul cadentat al celor doi frați de la munte care se învârtesc în jurul casei. Acum apar la pervaz, traversează pașiștea, cu boccelele pentru prânz, ca să ajungă la stânci.

„Domnule doctor“, spune cel mai mare dintre frați, întorcându-se din nou spre fereastră, „știți ce-i cu ariciul? A dispărut. Îl pusesem în cutie, l-ați văzut. Apoi ne-am apucat de lucru și nu ne-am mai uitat. Și acum nu mai e. Nici măcar cinci minute, și-a șters-o. S-o fi întors în pădure. Acolo, în desiș, cu toate crengile alea, e dificil de găsit...“

„Ei, asta e.“, spun eu. „E mai bine așa.“

„Mai bine așa.“, repetă, cu voce profundă de bas, soldatul care se oprise ceva mai departe. Mi se pare că încă surăde, chiar mai subțire decât înainte. Poate că ariciul e ascuns acolo, în traista cu merinde?

Nu ca să cercetez care e soarta ariciului, o jumătate de oră mai târziu cobor și eu pe stânci. E așa de frumos: sătucul în stânga, promontoriul de case și stânci; în față, marea larg deschisă; și, la dreapta, în semicerc, insulele, Tinetto, Tino, Palmaria, apoi Portovenere și tot golful: soarele strălucește, arde, marea scânteiază, abia încrețindu-se, aerul e ușor și proaspăt: e așa de frumos, te simți atât de bine, cum se poate să nu întrerupi din când în când lucrul și să nu vii aici?

De-adevăratelea, îmi spun, când te găsești aici și când e soarele ăsta și aerul, tot restul trece pe planul al doilea. Nu se înțelege bine din care nebunie, cine poate trăi și muri aici se încapățânează să se întoarcă în oraș. Îmi explic bine de ce soldatul nu simte nicio nostalgie după Paris. Mai bine o bucată de pâine aici, decât...

„Vă rog să serviți...“ Din nou vocea de bas profund. Mă întorc. Și acolo, așezat călare pe o stâncă, cu un gest decis, cât e brațul de lung, ridică în sus bucata de pâine pe care o mănâncă și mi-o oferă în mod ritual.

Mulțumesc tot în manieră rituală. Dar mă gândesc că e mai degrabă oferirea unei idei, mă gândesc că e un sfat de viață. Și am uitat de arici.

Traducere și prezentare de
Cristina Deutsch